

ROBERT SOKOLOWSKI

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2003

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ

Μετάφραση, σχόλια: Παύλος Κόντος

Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών
Πάτρα 2003

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΑΣ

Πατρ./μιο Πατρών

Πανεπιστημιούπολης

265 00 Ρίο-Πατρών

Τηλ.: +30(2610) 997-863, Fax: +30(2610) 997-864

e-mail: pup@upatras.gr, ekosi@upatras.gr, christin@upatras.gr

URL: www.upatras.gr/pup

Οι Εκδόσεις του Πανεπιστημίου Πατρών είναι Τμήμα της Εταιρείας
Αξιοποίησης - Διαχείρισης Περιουσίας Πανεπιστημίου Πατρών

Αναγορεύεται η μερική ή ολική δημοσίευση του έργου αυτού καθώς
και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς την σχετική άδεια του
εκδότη.

ISBN 960-530-063-X

Τίτλος πρωτοτύπου: R. Sokolowski: Introduction to Phe-
nomenology

© 2000, by Cambridge Univ. Press

© 2003 για την Ελληνική γλώσσα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών

Μετάφραση: Π. Κόντας

Διορθώσεις: Χ. Τερέζης, Πύρα Μπέλα

Στοιχοθεσία με LATEX: Εκδόσεις Πατρ./μιο Πατρών

Σχεδίαση εξωφύλλου: Χρυστίνα Αντωνοσκοπούλου,

Εκτύπωση:

Αβρααμόπουλος - Παπαδόπουλος & ΣΙΑ
Ε.Ε

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ	v
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ	vii
Ευχαριστίες	xi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xiii
Προέλευση και Σκοπός του Βιβλίου	xiii
Η Φαινομενολογία και το Ζήτημα των Εμφανίσεων	xv
Σχεδίαγραμμα του Βιβλίου	xvi
1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΠΟΒΛΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ;	1
1.1 Η Εγκυκλοπαιδική Δυσέχεια	2
1.2 Ο Δημόσιος Χαλακτισμός του Νου	5
2 Η ΑΝΤΙΑΡΧΗ ΕΝΟΣ ΚΥΒΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΒΛΗΤΑ ΣΥΝΕΛΙΣΤΗΣ ΕΜΠΕ- ΡΙΑΣ	11
2.1 Πλεονές, Όψεις και Στάσεις	11
2.2 Η Ταυτότητα του Ίδου του Αντιλαμβανόμενου	14
3 ΤΡΕΙΣ ΤΥΠΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΣΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ	17
3.1 Μέση και Όλον	18
3.2 Η Ταυτότητα στην Πολυδότητα	23
3.3 Η Παρουσία και η Απουσία και η Ταυτότητα ανάμεσά τους	29
4 ΜΙΑ ΑΡΧΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ	39
4.1 Η Φυσική Στάση	39
4.2 Η Φαινομενολογική Στάση	44
4.3 Εμπειρίσματα για τη Φαινομενολογική Στάση	48
4.4 Ορισμένοι Βασικοί Όροι Σχετικοί με τη Φαινομενολογική Αναγωγή	55
4.5 Γιατί Είναι Σημαντική η Φαινομενολογική Αναγωγή;	60

Η Φαινομενολογία και το Ζήτημα των Εμφανίσεων

Η φαινομενολογία συνιστά ένα σημαντικό φιλοσοφικό κίνημα διότι ακριβώς αντιμετωπίζει τόσο καλά το πρόβλημα των εμφανίσεων. Το ζήτημα των εμφανίσεων έχει καταστεί μέγρος του ανθρώπινου ερωτηματολόγιου από την έναρξη της φιλοσοφίας. Οι σοφιστές διαχειρίστηκαν τις εμφανίσεις μέσα από τη μορφή των λέξεων και ο Πλάτωνας απήγγειλε σε ό,τι είπαν. Από τότε, οι εμφανίσεις έχουν πολλαπλασιασθεί και διογκωθεί σε τεράστιο βαθμό. Τις δημιουργούμε όχι μόνο μέσα από τις λέξεις που λέει ή γράφει το ένα πρόσωπο στο άλλο, αλλά από τα μικρόφωνα, τα τηλεφωνα, τις ταινίες και την τηλεόραση, όπως και μέσω υπολογιστών και του διαδικτύου, και μέσω της προπαγάνδας και της διαφήμισης. Οι τρέστοι παρουσίας και ανασταθουσίτσας πολλαπλασιάζονται και γοηρευτικά ζητήματα προκύπτουν: ως προς τι ένα μήνυμα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου διαφέρει από ένα τηλεφώνημα ή από ένα γράμμα; Ποιος μας απευθύνεται όταν διαβάζουμε μια σελίδα στο διαδίκτυο; Ως προς τι έχουν διαφοροποιηθεί οι ακροατές, οι ομιλητές και η συνομιλία εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο επικοινωνούμε τώρα;

Ένας από τους κινδύνους που διατρέχουμε τώρα είναι ότι, με την τεχνολογική εξέλιξη των ειδών και των λέξεων, το κάθε τι μοιάζει να αποσυντίθεται

σε απλές εμφανίσεις. Θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε αυτό το πρόβλημα με βάση τους όρους των παρακάτω τριών θεμάτων: μέση και όλον, ταυτότητα μέσα στην πολλαπλότητα, παρουσία/απουσία. Φαίνεται λοιπόν ότι τώρα κατακλύζομαστε από απουσιάσματα που δεν ανήκουν σε ένα όλον, από πολλαπλές αποσπασμένες ταυτότητες, και από πολλαπλές απουσίες χωρίς καμιά παρεμφερή στερημένες ταυτότητα. Έχουμε ένα *bricolage* και τότε άλλο, και νομίζουμε πραγματική παρουσία. Έχουμε ένα *bricolage* και τότε άλλο, και νομίζουμε ότι μπορούμε μάλλον να εφευρίσκουμε τους εαυτούς μας κατά τύχη, συναμολογώντας εξυτηρητικές και ευχάριστες, αλλά προσωρινές, ταυτότητες μέσα από κομμάτια που βόσκουμε γύρω μας. Περιμαζεύουμε απουσιάσματα για να στηχθούνε απέναντι στην καταστροφή μας.

Σε αντίθεση προς αυτή τη μετα-νεωτερική κατανόηση των εμφανίσεων, η φαινομενολογία, στην κλασική της μορφή, επιμένει στο ότι τα μέση μπορούν να κατανοηθούν μόνο στο φως των κατάλληλων ολόντων, ότι οι πολλαπλές των φαινομένων υποκρύπτουν ταυτότητες, και ότι οι απουσίες δεν έχουν νόημα εντός εάν αντανακλαστικά σε παρουσίες που μπορούν να γίνουν παρουσίες μέσω των πρῶτων. Η φαινομενολογία υποστηρίζει ότι η ταυτότητα και η κατανοητότητα είναι διαθέσιμες στα ίδια τα πράγματα και ότι ημείς οφείδαμε να αυτοί στους οποίους δίδονται τέτοιες ταυτότητες και κατανοητότητες. Μπορούμε να δούμε με ενδεχόμενα το πώς είναι τα πράγματα: όταν το πρῶτον, τους ανακαλύπτουμε τα πράγματα αλλά ανακαλύπτουμε και τους εαυτούς μας, τους αποκάλυπτουμε ως δομικές αυτής της διάνοησης, ως αυτούς στους οποίους εμφανίζονται τα πράγματα. Όχι μόνο μπορούμε να σκεφθούμε τα πράγματα που μας δίδονται στην εμπειρία, αλλά μπορούμε επίσης να κατανοήσουμε τους εαυτούς μας ως αυτούς που τα σκεφτόμαστε. Η φαινομενολογία είναι ακριβώς αυτό το είδος *κατανόησης*: η φαινομενολογία είναι η αυτο-φαινομενολογία του λόγου επί της παρουσίας *κατανοητών αντικείμενων*. Οι αναλύσεις σε αυτό το βιβλίο παρουσιάζονται στον αναγνώστη ως μια διασάφηση για το τι σημαίνει ότι επιτρέπουμε στα πράγματα να εμφανίζονται και τι σημαίνει το ότι είμαστε οι δομικές της εμφάνισής τους. Πολλοί φιλόσοφοι έχουν ισχυριστεί ότι θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε δίχως 'αλήθεια' και 'λογικότητα', αλλά αυτό το βιβλίο προσπαθεί να δείξει ότι, εάν θέλουμε να είμαστε ανθρώπινα όντα, μπορούμε και πρέπει να εξασκήσουμε την υπευθυνότητα και την κατοχή της αλήθειας.

Κεφάλαιο 1

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΠΟΒΛΕΠΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ;

Ο όρος που συνδέεται εγγύστερα με τη φαινομενολογία είναι η 'αποβλεπτικότητα'. Η κεντρική θεωρία της φαινομενολογίας είναι η διάσπαλλα ότι κάθε συνειδησιακό ενέργημα που εμπειλούμε, κάθε εμπειρία που έχουμε, είναι αποβλεπτική: αποτελούν από την ουσία τους 'συνείληση τινός' ή 'εμπειρία τινός'. Όλη μας η συνειδητότητα κατασκευάζεται προς αντικείμενα. Εάν βλέπω, βλέπω κάποιο οπτικό αντικείμενο, όπως ένα δέντρο ή κάτι παρόμοιο, εάν φωνάζονται, το ενέργημα της φωνητικής παρουσιάσει ένα φωνησιακό αντικείμενο, όπως ένα αυτοκίνητο που το οπτικοποιώ να καταβαίνει το δρόμο, εάν εμπλανάω στην ενθύμηση, έχω την ενθύμηση ενός παρελθόντος αντικείμενου, εάν εμπλανάω σε μια κλίση, έχω την απόβλεψη μιας κατάστασης-πραγμάτων ή ενός γεγονότος. Κάθε συνειδησιακό ενέργημα, κάθε εμπειρία, υπονοείται προς ένα αντικείμενο. Κάθε απόβλεψη έχει το αποβλεπτικό της αντικείμενο.

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτή η έννοια της 'απόβλεψης' ή 'του 'αποβλεπτικού' δεν θα πρέπει να συγχέεται με την 'απόθεση' που έχουμε στο νου μας όταν ενεργούμε ('Ανόρασε Ήλια με την απόθεση να κτίσει μια καλαβιά;'). Τίθεται να τελεσθεί τη νομική ένα χρόνο αγύατος). Η φαινομενολογική έννοια της αποβλεπτικότητας εφαρμόζεται καταρχάς στη θεωρία της γνώσης, όχι στη θεωρία της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η φαινομενολογική χρήση του όρου είναι κατά κάποιο τρόπο οξεία, επειδή αντιτίθεται στη συνήθη χρήση που τείνει να χρησιμοποιεί την 'απόθεση' με την πραγματική της έννοια. Η φαινομενολογική χρήση θα επιστραφεί σχεδόν πάντα την έννοια της πραγματικής απόθεσης ως κατάλληλη συνυποδήλωση. Ωστόσο, η 'αποβλεπτικότητα' και τα συνθετά της έχουν καταστεί τεχνικοί όροι της φαινομενολογίας και δεν υπόκεινται τούτοις να τους αποφύγουμε σε μια σύγχυση για αυτή τη φιλοσοφική παράδοση. Θα πρέπει

να κάνουν την ανωγκασία προσαρμογή της και να κατανοούμε τη λέξη 'αποβλεπτικότητα' με την κλίση σημασία του νοητικού ή του γνωστικού και όχι του πρακτικού, της πράξης. Στη φαινομενολογία, 'ο αποβλέπτεον' σημαίνει τη συνειδησιακή σχέση που έχουμε με ένα αντικείμενο.

1.1 Η Εγκαινουργική Δυσχερέεια

Η θεωρία της αποβλεπτικότητας θέτει, λοιπόν, ότι κάθε ενέργημα της συνειδητής κατευθύνεται προς ένα αντικείμενο κάποιου είδους. Η συνειδηση είναι από την ουσία της 'συνείδηση τινός'. Όταν, τούτο, μας παρουσιάζεται αυτή η διδασκαλία και όταν μας λένε ότι αυτή η θεωρία βρίσκεται στον παγίωμα της φαινομενολογίας, μπορεί κάλλιστα να αντιδράσουμε με ένα αίσθημα απογοήτευσης. Τι υπάρχει το τόσο σημαντικό σε αυτή την ιδέα; Γιατί η φαινομενολογία έπρεπε να δημιουργήσει τόσο θόρυβο για την αποβλεπτικότητα; Δεν είναι απλά πως προφανές ότι η συνείδηση είναι συνείδηση τινός, ότι η εμπειρία είναι εμπειρία ενός αντικειμένου κάποιου είδους; Τέτοιους καινοτομίες χρειάζεται άραγε να δηλώνονται;

Χρειάζεται τρέγματα να διατυπωθούν, γιατί στη φιλοσοφία των τριών ή τεσσάρων τελευταίων αιώνων, η ανθρώπινη συνείδηση και εμπειρία κατανοήθηκαν με έναν διαισθητικό τρόπο. Στην παράδοση του Descartes, του Hobbes και του Locke που κυριαρχούν στον πολιτισμό μας, έχει ειπωθεί ότι όταν έχουμε συνείδηση, έχουμε επίγνωση των εαυτών μας ή των δικών μας ιδεών. Η συνείδηση λαμβάνεται ως ένα είδος φυσικής ή ως ένα κλειστό δώμα. Ο νους κλείνεται σε ένα κομμάτι. Οι εντυπώσεις και οι έννοιες λαμβάνουν χώρα σε αυτόν τον κλειστό χώρο, σε αυτόν τον κλειστό ιδεών και εμπειριών, και η συνείδηση μας προσανατολίζεται προς αυτό, όχι, όμως, προς τα πράγματα 'εκεί έξω'. Μπορούμε να προσπαθήσουμε να βρούμε προς τα έξω εξήγοντας συμπεράσματα: μπορούμε να επιχειρηματολογήσουμε ότι οι ιδέες μας θα πρέπει να έχουν προέλθει από κάτι έξω από εμάς, και μπορούμε να κατασκευάσουμε υποθέσεις ή μοντέλα για το πώς θα πρέπει να μοιάζουν τα πράγματα, αλλά δεν έχουμε καμιά άμεση επαφή μαζί τους. Φθάνουμε στα πράγματα μόνο με τον έμμεσο επιχειρηματολόγητος με βάση τις νοητικές μας εντυπώσεις, όχι με το να τα έχουμε πιασμένα ενώπιόν μας. Η συνείδηση μας, καταρχάς και προπάντων, δεν είναι συνείδηση 'για' τίποτα. Μάλλον, είμαστε εγκλωβισμένοι σε ό,τι έχει ονομαστεί 'εγκαινουργική δυσχερέα'; αυτό και μόνο για το οποίο μπορούμε να είμαστε όψιμοι καταρχάς είναι η δική μας συνειδητή διακρίση και οι καταστάσεις αυτής της συνειδησης.

Αυτή η κατακόρυφη της ανθρώπινης συνειδησης ενισχύεται από όσα γνωρίζουμε για τον εγκέφαλο και το νευρικό σύστημα. Φαίνεται να είναι πέραν

κάθε εμπροσθόπτησης ότι καθενί γνωστικό θα πρέπει να λαμβάνει χώρα 'μέσα στο κεφάλι', και ότι είναι δυνατόν να έχουμε άμεση επαφή αποκλειστικά και μόνο με τις καταστάσεις του εγκεφαλικού. Άκουσα κάποτε ένα διάλογο επιστήμονα, ειδικό στα θέματα του εγκεφαλικού, να λέει σε μια διάλεξη του, σχεδόν διαφορετικός, ότι μετά από τόσα χρόνια μελετών για τον εγκέφαλο, δεν μπορούσε ακόμα να εξηγήσει πώς «αυτό το άγνωστο στο χέρι του του αβόκκντο στο κοινό μας» θα μπορούσε να εξέλθει από τον εαυτό του και να φθάσει έξω στον κόσμο. Θα μπορούσα επίσης να απολαμψώ να πω ότι σχεδόν καθένας που έχει πείσει σε κολέγιο και έχει παρακολουθήσει ορισμένα μαθήματα φυσιολογίας, νευρολογίας ή ψυχολογίας μάλλον θα αντιλαμβάνει την ίδια δυσκολία.

Αυτοί οι φιλοσοφικοί και επιστημονικοί τρόποι κατανοήσης της συνειδησης έχουν εξαντληθεί σχεδόν καθολικά στον πολιτισμό μας και η 'εγκαινουργική δυσχερέα' που μας επιβάλλουν μας κάνει να νιώθουμε πολύ άβολα. Ξέρουμε με τρόπο εντοπιστικό ότι δεν είμαστε περιβεβημένοι στην υποκειμενικότητα μας, είμαστε σίγουροι ότι εξερχόμαστε από τους εγκεφαλικούς μας και τις εσωτερικές μας νοητικές καταστάσεις, αλλά δεν ξέρουμε πώς να δικαιολογήσουμε αυτή την πεποίθηση. Δεν ξέρουμε πώς να δείξουμε ότι η επαφή μας με τον 'εγκαινουργικό κόσμο' δεν αποτελεί μια ψευδαίσθηση, μια άλλη υποκειμενική πρόβλη. Ως επί το πλείον, δεν έχουμε ιδέα για το πώς εξερχόμαστε από τους εαυτούς μας, και πιθανόν χειρότερα από το θέμα απλάς στυφότητας το και ειδήγοντας ότι κανείς δεν θα μας θέσει σχετικά ερωτήματα. Όταν προσπαθούμε να οκνεφθούμε το ζήτημα της ανθρώπινης συνειδησης, εκμηνούμε από την προκείμενη ότι είμαστε ολοκληρωτικά 'μέσα' και νιώθουμε μεγάλη αμηχανία για το πώς θα μπορούσαμε ποτέ να βρούμε 'έξω'.

Εάν είμαστε αποστερημένοι αποβλεπτικότητας, εάν δεν έχουμε ένα κοινό κόσμο, τότε δεν εισαχόμαστε σε μια ζωή του πνεύματος, της ενδραχίας και της αλήθειας. Ο καθένας από εμάς επιστρέφει στον δικό του ιδιωτικό κόσμο και, στο πρακτικό επίπεδο, ο καθένας απειλεί το δικό του έργο: η αλήθεια δεν επιβάλλει καμιά αντίληψη εαυτού μας. Και πάλι, ξέρουμε ότι αυτός ο συστημικός δεν μπορεί να είναι το τέλος της όλης ιστορίας. Εμπειρηματολογούμε μεταξύ μας για το τι οφείδουμε να κάνουμε και για το πώς είναι τα γεγονότα, αλλά φιλοσοφικά και πολιτισμικά βρισκόμαστε δυσκολία στο να επιταχύνουμε τη φυσική αποδοχή ενός κοινού κόσμου και την ικανότητά μας να ανταλλάσσουμε και να κοινοποιούμε τι είναι αυτός ο κόσμος. Η άγνοια της αποβλεπτικότητας έχει ως σύνορο της την άγνοια του ότι ο νους είναι προσανατολισμένος προς την αλήθεια.

Μια αντίληψη διατύπωση της 'εγκαινουργικής δυσχερέας' μπορεί να βρεθεί στη νοηθεία του Samuel Beckett με τίτλο: *Murphy*.¹ Πέφτει στο ένα τρίτο του

¹ S.Beckett, *Murphy*, Grove Weidenfeld, New York, 1957

βιβλίου, στο Κεφάλαιο 6, ο Beckett διακρίνει την αφήγηση του και επιχειρεί μια «δικαιολόγηση της έκφρασης 'ο νους του Murphy'». Μας λέει ότι δεν θα προσπαθήσει να περιγράψει «αυτή τη μηχανή όπως περιγράφεται» αλλά μόνον «τέτοια που ο ίδιος την ένωθε να είναι και όπως ο ίδιος την εξεκοιλώνει». Η ειδήνη που μας παρουσιάζει είναι η ίδια με εκείνη που διαπιστώσαμε ως κοινή σε όλους: «Ο νους του Murphy εξεκοιλώνει τον εαυτό του ως μια μεγάλη κοιλή σφαίρα, εγγιχτικά κλειστή στο έξω σύστημα». Εδώ, ο νους, με τον «εσωτερικό νοητικό του κόσμο», εκεί, ο έξω κόσμος, ο «εξωτερικός ως προς τον νου», ο καθένας απομονωμένος από τον άλλον. Δυστυχώς, ο νους δεν πτωχύνει εξαιτίας του ότι είναι έτσι περιγραφμένος. Κάθετι στο εξωτερικό σύστημα μπορεί να αναπαρουσιασθεί μάλλον στο εσωτερικό του νου, και οι αναπροσαρμογές είναι, σύμφωνα με τον Beckett «είτε δυνατόι, είτε ανεγεία, είτε κάτι το δυνατόι που μετατρέπεται σε ανεγεία είτε κάτι το ανεγεία που μετατρέπεται σε δυνατόι». Αυτά τα μέγη του νου διακρίνονται μεταξύ τους: «ο νους υιάθει ότι το ανεγεία μέγος του βγλίνεται επάνω και είναι φωτεινό, ενώ το δυνατόι μέγος του βγλίνεται κάτω και χάνεται στο σκοτάδι».

Ο νους δεν κοιδοβείται σε ανώτερη θέση μόνο σε σχέση με το σύστημα του περιγματοικού κόσμου, αλλά κοιδοβείται σε ανώτερη θέση και σε σχέση με το σώμα που είναι το άλλο μέγος του Murphy: «ο Murphy ένωθε λοιπόν τον εαυτό του διηρημένο σε δύο μέγη, ένα σώμα και ένα νου». Με τον ένα ή τον άλλον τρόπο, το σώμα και ο νους βγλονται σε αλληλεπίδραση: «Έχουν προφανώς επικουκωνία, αλλά ως ο Murphy δεν θα μπορούσε να έξει ότι έχουν κάτι κοινό μεταξύ τους. Αλλά ένωθε τον νου που να είναι αιματο-στρώης και δεν μπορούσε να καταλάβει μέσα από ποια οδό περιγματοποιείται η επικουκωνία, ούτε πώς οι δύο αυτές εμπειρίες επικαλύπτουν ή μια την άλλη». Η απομόνωση του νου από το σώμα ενέχει την απομόνωση του νου από τον κόσμο: «ήταν διηρημένο, ένα μέγος του δεν εγκατέλειπε ποτέ αυτό το δωμάτιο της νόησης που εξεκοιλώνει τον εαυτό του ως μια σφαίρα πλήρη φωτός που έβηνε στο σκοτάδι, επειδή δεν υπήχε εξόδος προς τα έξω». Πώς το σώμα θα μπορούσε να επηρεάσει το νου ή το αντίστροφο, παρέμεινε για τον Murphy ολόκληρα μυστήριο: «η αντίληψη αυτού που έμοιαζε ως συνενόηση μεταξύ δύο ολοκληρωτικά ξεών μεταξύ τους στοιχείων παρέμεινε για τον Murphy τόσο ακατανόηση, όσο ακατανόηση ήταν για αυτόν η τηλεκίνηση ή ο συμπαννώθητος του Leyden, και ένα θέμα εξίσου μωροί ενδιαφέροντος».

Η μαρτυροιακή θυρογένεια που περιγράφει ο Beckett, λαμβάνοντας τον νου ως μια μεγάλη σφαίρα πλήρη φωτός, που βήνει όλος στο σκοτάδι, κλειστή απέναντι και στο σώμα και τον κόσμο, είναι, η αυγής κατοίκηση στην οποία βγλονται η φιλοσοφία στις μέρες μας. Αυτή είναι η πολιτισμική κατάσταση, η ανβήσιμη αυτο-κατανόηση, από την οποία θα πρέπει να εκκινήσει η φιλοσοφία. Πολλοί από εμάς δεν ξέχουν πώς να απορρίψουν να κατανοήσουν το νου

τους με τον τρόπο που κατενόησε τον δικό του νου ο Murphy του Beckett. Αυτό το επιστημολογικό δίλημμα είναι ο στόχος της θεωρίας της αποβλητικότητας

1.2 Ο Δημόσιος Χαρακτήρας του Νου

Δεν είναι λοιπόν ουδόλας περίττο να θέσει κανείς την αποβλητικότητα στο προσκήνιο και να την κατοστήσει κέντρο του φιλοσοφικού συζασιού. Δεν αποτελεί κωμωπία να πει κανείς ότι η συνείδηση είναι 'συνείδηση τινός', συνείδηση αντικειμετών. Αντίθετος, αυτή η δήλωση έχεται σε αντίθεση με πολλές κοινές περιπορήσεις. Μια από τις πιο σημαντικές συμβολές της φαινομενολογίας συνίσταται στο ότι έπιασε την εγκανεργική θυρογένεια, ότι οδήγησε σε ήττα, σε μια, την καμμοιακή θεωρία. Η φαινομενολογία δείχνει ότι ο νους είναι κάτι το δημόσιο, ότι ανεγεία και εμπανίζεται σε ανοικτό χώρο, και όχι μόνο μέσα στα δικά του όρια. Το καθέτι είναι έξω. Οι ίδιες οι έννοιες ενός 'εσωτερικού νοητικού κόσμου' και ενός 'κόσμου εξωτερικού ως προς τον νου' δεν έχουν εσωτερική συνοχή. Αποτέλιον παραδείγματα για αυτό που ο Ezra Pound αποκάλεσε «ιδέα-θρήβος». Ο νους και ο κόσμος συστοχούν μεταξύ τους. Τα πρόγματα εμπανίζονται σε εμάς, τα πρόγματα διανολόνονται μεταξύ μας και εμάς, από την πλευρά μας, πρόγματα εκέτονται, και στους εαυτούς μας και στους άλλους, το πώς είναι τα πρόγματα. Δεδωμένου του του πολιτισμικού περιβάλλοντος στο οποίο εμπανιόθηκε η φαινομενολογία και στο οποίο συνεχίζουμε να ζούμε, η εστίαση στην αποβλητικότητα δεν είναι άμοιρη μιας μεγάλης φιλοσοφικής αέλας. Θέτοντας την αποβλητικότητα σε συζήτηση, η φαινομενολογία μας βοηθά να εστιακήσουμε μια δημόσια έννοια οκείνης, έλλογης δραστηριότητας και αντιληψής. Μας βοηθά να αναλάβουμε εκ νέου την ανθρωπινή μας συνήνη ως φορείς της αλήθειας.

Πέρα από το ότι εστιάζει την προσοχή της στην αποβλητικότητα της συνείδησης, η φαινομενολογία ανακαλύπτει εικόνα και περιγράφει πολλές διαφορετικές αποβλητικές δομές. Όταν ο νους λαμβάνεται, σύμφωνα με τον Descartes ή τον Locke, ως μια κλειστή σφαίρα με τον κώλο των ιδών της, ο όρος 'συνείδηση' θέωγεται συνήθως ως κάτι ανάως μονοσημάντο. Δεν υφίστανται δομικές διαφορές στο εσωτερικό της συνείδησης: υφίσταται απλώς και μόνο η συνείδησή της. Επιστημολογουμε τις όποιες εμπνυσιώεις αναδόνονται μέσα μας και, στη συνέχεια, τις διευθετούμε μέσα από κείνες ή προτάσεις, οι οποίες προσαρμόδον να δηλώσουν τι υπάχει 'εκεί έξω'. Αλλά για τη φαινομενολογία, η αποβλητικότητα υπάχει μεπλάης εσωτερικής διαφοροποίησης. Υαόχουν διαφορετικά είδη αντιβλήσης, που συστοχούν σε διαφορετικά είδη αντικειμένων. Για παράδειγμα, εμπνυσιώιμε αντιληπτικές αντιβλήσεις όταν βλέπουμε ένα στήθος υλικό αντικείμενο, αλλά πρέπει να επηρεάσουμε μια αντιβλήση της εικόνας όταν βλέπουμε μια φωτογραφία ή ένα ικώνα. Πρέπει να αλλάζουμε

Κεφάλαιο 2

Η ΑΝΤΙΓΗΨΗ ΕΝΟΣ ΚΥΒΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

Θα χρησιμοποιήσουμε ένα από τα παραδείγματα για να διασκεδάσουμε το είδος της περιγραφικής ανάλυσης της συνειδήσης που μας προσφέρει η φαινομενολογία. Αυτό το παράδειγμα θα μας δώσει μια ιδέα για το είδος της φιλσοσοφικής εξήγησης που παρέχει η φαινομενολογία. Θα λειτουργήσει ως παράδειγμα για τις πιο σύνθετες αναλύσεις που θα επιχειρήσουμε αργότερα.

2.1 Πλeusές, Όψεις και Σκιάσεις

Αναλογιστείτε τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνομαστε ένα υλικό αντικείμενο, τέτοιο όπως ένας κύβος. Βλέπω τον κύβο από μια γωνία, υπό μια προσοπική. Δεν μπορώ να δω ταυτόχρονα τον κύβο από όλες τις πλευρές. Είναι ουσιώδες για την εμπειρία του κύβου το ότι η αντίληψη είναι μερική, δηλαδή ότι μόνο ένα μέρος του αντικείμενου δίδεται κάθε στιγμή δίπλα. Επομένως, δεν συμβαίνει ως εάν να είχα μόνο την εμπειρία των πλευρών που είναι ορατές από την παροδία οπτική μου γωνία. Καθώς βλέπω αυτές τις πλευρές, αποβάλλω ερώτησης, συν-αποβάλλω, τις πλευρές που είναι κρυμμένες. Βλέπω περισσότερο από ό,τι πέφτει κάθε φορά στα μάτια μου. Οι πλευρές που είναι τώρα ορατές περι-κυλάδονται από ένα κύκλο εν δυνάμει ορατών πλευρών που τώρα, ενεργεία, είναι απούσες. Αυτές οι άλλες πλευρές δίδονται, αλλά δίδονται ακριβώς ως απούσες. Αποσιωπών και αυτές μέγος αυτού που μου δίδεται στην εμπειρία.

Ας διατυπώσουμε αυτή τη δομή ως προς τις αντικειμενικές και τις υποκει-

μενικές της διαστάσεις. Αντικειμενικά, αυτό που μου δίδεται όταν βλέπω έναν κύβο είναι ένα μίγμα που αποτελείται από πλάτες που είναι παρόμοιες και άλλες που είναι απούσες, αλλά τις οποίες συν-αποβλέπω. Το πρόγνυμα που βλέπω εμπεριέχει μια μέση παρούσας και απουσίας. Υποκειμενικά, η αντίληψή μου, το ότι βλέπω, είναι ένα μίγμα που αποτελείται από περιλαμβανόμενες και κενές αποβλέψεις. Το ενέργημα της αντίληψής είναι, λοιπόν, και αυτό μια μέση: ένα μέγος του αποβλέπει αυτό που είναι παρόν, και άλλα μέγος του αποβλέπουν αυτό που είναι αυτόν, τις άλλες πλάτες του κύβου.

Φυσικά, 'ο καθένας ξέρει' ότι η αντίληψη εμπερικλείει τέτοια μίγματα, αλλά ουδείς γνωρίζει το φιλοσοφικό τους φορτίο ή το φιλοσοφικό τους βεληκεές. Όλες οι εμπειρίες εμπερικλείουν ένα μίγμα παρούσας και απουσίας, και σε ορισμένες περιπτώσεις το να εστιάσουμε την προσοχή μας σε αυτή τη μέση μπορεί να είναι φιλοσοφικά διαφωτιστικά. Όταν ακούμε, για παράδειγμα, μια πρόταση που έχει εκφραστεί ενός ομιλήτη, το ότι ακούμε εμπερικλείει μια παρουσία ενός μέγους της πρότασης, παρουσία που παρουσιάζεται από την απουσία των μερών που έχουν ήδη εκφραστεί και αυτόν που είναι να έρθουν. Η ίδια η πρόταση, ως όλον, φαίνεται εκεί στην αντίθεσή της προς τη σωστή, το θόρυβο και τις άλλες προτάσεις που προηγήθηκαν, που ακολουθούν ή που τη συνοδεύουν. Η μέση παρούσας και απουσίας στην εμπειρία μιας πρότασης είναι διαφορετική από τη μέση που εμπερικλείεται στην αντίληψη του κύβου, αλλά και στις δύο περιπτώσεις υφίσταται μια μέση παρούσας και απουσίας, ή περιλαμβανόμενων και κενών αποβλέψεων. Άλλα είδη αντικειμένων θα έχουν με τη σειρά τους άλλα είδη μέσων, αλλά όλες θα είναι μέγες παρούσας και απουσίας.

Ας επιστρέψουμε στην εμπειρία του κύβου. Σε μια δεδομένη στιγμή, μόνο ορισμένες πλάτες του κύβου δίδονται σε μας ως παρόμοιες, ενώ οι άλλες είναι απύσες. Αλλά ξέρω ότι μπορώ είτε να κάνω τον κύβο του κύβου είτε να στρέψω τον κύβο, και ότι τότε οι απύσες πλάτες θα δοθούν σε θέα, ενώ οι παρόμοιες πλάτες θα πέσουν να δίδονται σε θέα. Η αντίληψή μου είναι δυναμική, όχι στατική: ακόμα κι αν κοιτάξω τη μια πλάτη του κύβου, η διακεκομμένη κίνηση των ματιών μου εισάγει ένα είδος ερευνητικής κληρονομότητας, για την οποία δεν έχω καν επίγνωση. Καθώς στρέφω τον κύβο ή κάνω τον κύβο του, το δυνάμει αντίληπτο γίνεται ενεργειακά αντιληπτό, και το ενεργειακά αντιληπτό βαθύεται στην απουσία: γίνεται αυτό που είχε ιδωθεί, αυτό που είναι εκ νέου από και μόνο δύναμει ορατό. Στην υποκειμενική πλάτη, οι κενές αποβλέψεις γίνονται περιλαμβανόμενες και οι περιλαμβανόμενες γίνονται κενές.

Περατέως, άλλες τοποικιότητες της αντίληψής πιθανώς επίσης σε λειτουργία. Δεν μπορώ μόνο να δω τον κύβο αλλά και να τον αγγίξω, μπορώ να τον κινήσω για να δω τι θόρυβο θα κάνει, μπορώ να δοκιμάσω τη γέση του (για τα παιδιά, το στήμα είναι το πειραχτικό όργανο επαφής), και μπορώ ακόμα και να τον μυρίσω για να δω από τι είναι φτιαγμένος. Όλα αυτά είναι εν δυνάμει

παρουσιάζεις που συνοδεύουν κάθε παρουσίαση του κύβου, δυνάμει σπουδαία που μπορώ να ενεργοποιηθώ και να οδηγηθώ σε άμεση παρουσία. Όλα αυτά περιλαμβάνουν τον κύβο ακόμα κι όταν αυτός δίδεται κατά την όρασή μου. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί, ωστόσο, ότι μόνο η όραση και η αφή παρουσιάζουν το αδικές από το οποίο είναι φτιαγμένος ο κύβος, αλλά όχι τον χαρακτήρα του ως όντος που έχει τη μορφή ενός κύβου.

Ας εξετάσουμε γρήγορα-γρήγορα την οπτική εμπειρία του κύβου με λίγο μεγαλύτερη σκευεσία. Μπορούμε να διακρίνουμε τρία στοιχεία σε αυτό που παρουσιάζεται σε εμάς:

1. Πρώτον, υπάρχουν οι πλάτες του κύβου, έξι πλάτες. Κάθε πλάτη μπορεί να δοθεί υπό διαφορετικές προοπτικές. Εάν κερπίσω μια πλάτη απευθείας μπροστά μου, παρουσιάζεται ως τετράγωνη, αλλά εάν γείρω ελαφρά τον κύβο απομακρύνοντάς τον από εμάς, τότε η πλάτη γίνεται κάτι που δίδεται ως γωνία και ο κύβος μοιάζει περισσότερο με τεταγμένο. Οι απομακρυσμένες γωνίες φαίνονται να είναι εγώτερες ή μια προς την άλλη από ότι οι κοντινές. Εάν γείρω τον κύβο ακόμα περισσότερο, η πλάτη γίνεται οχεδόν σαν μια γρομμιά και έπειτα, τελικά, εάν τον γείρω λίγο ακόμα, η πλάτη εξοφανίζεται από τη θέα. Με άλλα λόγια, μια πλάτη μπορεί να δοθεί με διαφορετικούς τρόπους, όπως ο κύβος μπορεί να δοθεί υπό διαφορετικές πλάτες.

2. Ας ονομάσουμε όλη κάθε γόνο υπό τον οποίο μπορεί να δοθεί η πλάτη. Η πλάτη έχει την όψη του τετραγώνου όταν την κοιτάξουμε άμεσα, αλλά έχει την όψη ενός τεταγμένου όταν 'ο κύβος έχει στραφεί υπό γωνία ως προς εμάς. Όταν ένας κύβος δίδεται σε εμάς από πολλές πλάτες, έτσι και κάθε πλάτη μπορεί να εμφανισθεί σε εμάς υπό πολλές όψεις, και αυτές οι όψεις, μετβατικά, συνιστούν όψεις του κύβου. Αλλά μπορούμε να προχωρήσουμε ακόμα ένα βήμα.

3. Μπορώ να δω μια συγκεκριμένη όψη σε μια δεδομένη στιγμή. Μπορώ να κλείσω τα μάτια μου για ένα λεπτό, και μετά να τα ανοίξω ξανά. Εάν δεν έχω μετακινηθεί, θα μου έχει δοθεί η ίδια όψη. Η ίδια όψη μπορεί να μου δοθεί ως μια ταυτότητα που διατενεί μια πολλαπλά χρονικά διαφορετικών εμπειριών. Ας ονομάσουμε καθεμιά από αυτές τις στιγμιαίες εμφανίσεις μια σκιάση της όψης. Αυτή αποτελεί, μετβατικά, μια σκιάση της πλάτης και μια σκιάση του κύβου. Μια σκιάση είναι μια χρονικά εξοφανομένη παρουσία του κύβου. Η λέξη αυτή είναι μετάφραση του γερμανικού όρου *Abstrahlung*, που μπορεί να σημαίνει

‘ομάση’ ή ‘οικιστογράφια’. Τελικά, συνεπώς, ο κύβος δίδεται σε εμένα υπό μια πολλαπλάσια ομάσεων.

Ας αλλάξουμε το παρόδειγμα από αντήληψη ενός κύβου σε αντήληψη ενός κτηρίου. Κοιτάζω την πρόσοψη του κτηρίου. Κοιτάζω αυτή την πλευρά από μια οριζική γωνία λίγο δεξιότερα του κέντρου: εκείνη τη στιγμή, βλέπω μια συγκεκριμένη όψη της πρόσοψης του κτηρίου. Ας υποθέσουμε ότι σου λέω: «Αυτή η θέα του κτηρίου είναι πολύ ελκυστική, έλα να το κοιτάξεις από εδώ». Καθώς μετακινούμαι από τη σημειακή αυτή οριζική γωνία και επί μετακινούμαι σε αυτήν, βλέπεις την ίδια όψη που μόλις είδα, αλλά έχεις την εμπειρία διαφορετικών ομαδίων από αυτές που είχα ενώ, όσον οι ομαδίες είναι οι στιγμιαίες παρουσιάσεις, όχι η θέα ή η όψη που μπορεί να ιδωθεί από πολλούς θεατές. Μία όψη, μια πλευρά, και φυσικά το ίδιο το κτήριο είναι όλα διαφορετικά, αλλά η ομάση είναι ιδιωματική και υποκειμενική. Η ομάση μπορεί να εξακριβωθεί ακριβώς και από τη διάθεσή μου εκείνη τη στιγμή και από την κατάσταση των αισθητήριων οργάνων μου. Εάν είμαι άρρωστος ή ζαλισμένος, η ομάση μπορεί να είναι ασαφής και γκριζωπή, αντί για σθερεή και μαύρη. Ο σχετικός και υποκειμενικός χαρακτήρας των ομαδίων δεν σημαίνει ότι και οι όψεις και οι πλεύρες ή τα περιγράμματα που δίδονται μέσω των ομαδίων είναι με τον ίδιο τρόπο σχετικά και υποκειμενικά.

2.2 Η Ταυτότητα του Ίδιου του Αντικειμένου

Η αντήληψη, συνεπώς, εμπνευματικά σφωδύματα σύνθεσης, σφωδύματα πολλαπλών στοιχείων παρουσιάσης, ενεργεία και δυναμία. Τώρα, ωστόσο, μια σημαντική νέα διάσταση θα πρέπει να εισαχθεί στην ανάλυσή μας. Όταν βλέπω τις διαφορετικές πλεύρες του κύβου, όταν έχω την εμπειρία ποικίλων όψεων από ποικίλες γωνίες και μέσω ποικίλων ομαδίων, είναι ουσιώδες για την εμπειρία μου το ότι αντιλαμβάνομαι όλα αυτά τα πολλαπλά στοιχεία ως ανήκοντα στον ένα και τον αυτό κύβο. Οι πλεύρες, οι όψεις και οι ομαδίες παρουσιάζονται σε εμένα, αλλά μέσα σε όλα αυτά παρουσιάζεται ο ένας και ο αυτός κύβος. Τα σφωδύματα διαφορές που δίδονται στην εμπειρία μου συνδυάζονται στην αντίθεσή τους προς την ταυτότητα που δίδεται συνεχώς μέσα τους και μέσω αυτών.

Θα ήταν λάθος, ωστόσο, να πούμε ότι ο κύβος είναι κατά και μόνο το άθροισμα όλων των ομαδίων. Η ταυτότητα του κύβου ανήκει σε μια διάσταση διαφορετική από εκείνη των πλεύρών, των όψεων και των ομαδίων. Η ταυτότητα είναι διαφορετική από τις εμπειρίες που μας προσφέρει. Η ταυτότητα ποτέ δεν φανεώνεται ως μια πλεύρα, μια όψη ή μια ομάση, και όμως παρουσιάζεται σε εμάς ακριβώς ως η ταυτότητα μέσα σε όλα τα παραπάνω. Μπορούμε να

επιτελούμε μια απόβλεψη του κύβου στην ομοιότητά του, όχι κατά ως προς τις πλεύρες, τις όψεις και τις ομαδίες του. Καθώς κάτω τον κύβο του κύβου ή καθός τον στέφω στο χέρι μου, η συνεχής γοή των ομαδίων ενοποιείται με το να είναι ‘τον’ ίδιου κύβου. Όταν λέμε ότι παρουσιάζεται σε εμάς ‘ο κύβος’, εννοούμε ότι δίδεται η ταυτότητά του.

Σε αυτό το σημείο βλέπουμε μια βαθύτερη διάσταση της αποβλεπτικότητας της συνειδητής, βαθύτερη από εκείνες που εξετάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η συνειδητή είναι ‘συνειδητή τινός’ υπό την έννοια ότι αποβλέπει την ταυτότητα των αντικειμένων και όχι κατά και μόνο τη γοή των εμπειριών που μας παρουσιάζονται. Το ξήνημα της ταυτότητας του αντικειμένου θα καταστεί σημαντικό όταν θα εξετάσουμε τη μετάβαση από την αντήληψη στη διαφορετική επεξεργασία, όταν ένα αντικείμενο της αντήληψης θα γίνει μέρος μιας κατάστασης-περιπέπτης ή ενός γεγονότος, αλλά είναι σημαντικό ήδη και ως στατικό της αντήληψης. Όταν αντιλαμβάνομαστε ένα αντικείμενο, δεν έχουμε κατά και μόνο μια γοή ομαδίων, μια σειρά εμπειριών: μέσα σε όλες αυτές και μέσω αυτών, μας δίδεται το ένα και αυτό αντικείμενο, και η ταυτότητα του αντικειμένου είναι αντικείμενο απόβλεψης, δίδεται. Όλες οι ομαδίες και όλες οι όψεις, όλες οι εμπειρίες, εκπνέονται ως ανήκουστες στο ένα και το αυτό πράγμα. Η ταυτότητα ανήκει σε αυτό που δίδεται στην εμπειρία, και η αναγνώριση της ταυτότητας ανήκει στην αποβλεπτική δομή της εμπειρίας. Ας σημειώσουμε επί το ερώτημα ότι η ίδια η ταυτότητα μπορεί να αποβλέπει αντικείμενο απόβλεψης τόσο εν τη παρουσία της όσο και εν απουσία της, και ότι μπορούμε να σφωδύουμε για αυτήν.

Αυτή η ανάλυση για τις πλεύρες, τις όψεις και τις ομαδίες μάς βοηθά να επιβεβαιώσουμε τον γενικόμο της φαινομενολογίας ενόπια στις φιλοσοφίες της γνώσης που κινούνται στην προέδοση του Descartes και του Locke. Σύμφωνα με τις τελευταίες, αυτό για το οποίο έχουμε άμεση επίγνωση είναι οι εμπειρίες που έρχονται σε επαφή με την αισθητικότητα μας. Είμαστε έγκλιστοι στον κύβο των ιδεών μας. Αλλά στο μέτρο που παραδεχόμαστε ότι υπάρχουν τέτοια πράγματα, όπως οι ομαδίες στη δική μας όψη, βλέπουμε ότι είναι σχεδόν αδύνατο στη δική μας όψη από τις πλεύρες, βλέπουμε ότι είναι σχεδόν αδύνατο να δώσουμε λόγο για τέτοιες δομές με όρους αυτών εμπειριών και ιδεών ενός του νοι. Εάν το καθετί ήταν κατά εσωτερικό μέσα μας, ότι θα διώταν σε εμάς θα ήταν οι ομαδίες και τίποτε άλλο: λάμψεις χρωμάτων και τόνοι ήχων, με βάση τους οποίους θα έπρεπε να συρροούνται τα αντικείμενα. Δεν θα μπορούσαμε ποτέ να διακρίνουμε ανάμεσα σε μια ομάση, από τη μια, και σε μια πλεύρα και μια όψη, από την άλλη. Αντίθετος, οι διακρίσεις ανάμεσα σε πλεύρες, όψεις και ομαδίες καθίστανται εμπειρίες σαφώς ότι οι εμπειρίες και το θέματα των περιπέπτων είναι ‘εκεί έξω’ και δίδονται έτσι στην αντήληψη μας. Δεν κατασκευάζονται κατά και μόνο με βάση τις εμπειρίες που έρχονται

σε επαφή με την αισθητικότητα μας. Η τλινυρά ή η όψη που μπορεί να ιδωθεί ως η ίδια και η αυτή από το ίδιο πρόσωπο σε διαφορετικές στιγμές, ή από διαφορετικά πρόσωπα, δεν θα μπορούσε να είναι αλλά και μόνο μια εντύπωση που επηρεάζει ιδιαιδικά κάθε υποκειμενικότητα. Περαιτέρω, 'πίσω από τις' και 'μέσα στις' τλινυρές, ως όψεις και ως οικείες, υπάρχει επίσης η ενικότητα του ίδιου του αντικειμένου, η ταυτότητα που δίδεται σε εμάς. Η ταυτότητα είναι δημόσια και προσυτη σε όλους, δεν είναι απλάς κάτι που εμείς προβάλλουμε στις εμφανίσεις.

Χρησιμοποιήσαμε την αντίληψη ενός υλικού αντικειμένου, ενός κίβου, ως ένα αρχικό παράδειγμα για τη φαινομενολογική ανάλυση της προβλεπτικότητας. Άλλα είδη αντικειμένων εμπειρικά διέκριναν άλλες σύνθετες μορφές παρουσίας. Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση τέτοιων αντικειμένων και των συστημάτων μορφών προβλεπτικότητας, ως εξετάσουμε ορισμένες τυπικές δομές που παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη φαινομενολογία.

Κεφάλαιο 3

ΤΡΕΙΣ ΤΥΠΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΣΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ

Υπάρχουν τρεις τύποι δομής που εμφανίζονται σταθερά στις αναλύσεις που επιτελούνται στη φαινομενολογία. Εάν έχουμε επίγνωση αυτών των τύπων, θα είναι ευκολότερο να κατανοήσουμε τι συμβαίνει σε ορισμένα γινόμενα των φαινομενολογικών κειμένων ή στην αντίληψη ενός συγκεκριμένου θέματος. Οι τρεις αυτοί τύποι είναι:

- α) η δομή των μερών και του όλου,
- β) η δομή της ταυτότητας στην πολλαπλότητα,
- γ) η δομή της παρουσίας και της απουσίας.

Οι τρεις δομές συζητούνται μετέξω τους, αλλά δεν μπορούν να αναχθούν η μία στην άλλη. Οι πρώτες δύο είναι ζητήματα που έχουν αναπτυχθεί από πολλούς φιλοσόφους. Ο Αριστοτέλης έχει πολλά πράγματα να μας πει για το όλον και τα μέρη στα "Μετά τα φυσικά", για παράδειγμα, και ο Πλάτωνος και οι νεοπλατωνικοί σχολαστές, όπως και οι σχολαστικοί, αξιοποιούν την ιδέα της ταυτότητας εν μέσω των διαφορών, το ζήτημα του 'ενός στα πολλά'.

Ωστόσο, η θεματική της παρουσίας και της απουσίας δεν έχει τύχει επεξεργασίας, με τόση γρηθ και συστηματικά, από προηγούμενους φιλοσόφους. Αυτό το ζήτημα έχει την καταγωγή του στον Husserl και τη φαινομενολογία. Οι παρούσες και οι απουσίες μπορούν να αναλυθούν με αξιοσημείωτους τρόπους, και η διερεύνηση τέτοιων μεγάλων μπορεί επίσης να αποδείξει φιλοσοφικό πρόβλημα. Πιστεύω ότι η φαινομενολογία επεξεργάστηκε αυτή τη νέα φιλοσοφική διάσταση, επειδή ακριβώς προσπαθούσε να ανανεώσει ενάντια στα επιστημολογικά πρόβλήματα της σύγχρονης σκέψης, ενάντια στην εγωκεντρική

Κεφάλαιο 4

ΜΙΑ ΑΡΧΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ

Για να κατανοήσουμε τι είναι η φαινομενολογία, θα πρέπει να κάνουμε μια διάκριση ανάμεσα σε δύο στάσεις ή προοπτικές που μπορούμε να υιοθετήσουμε. Θα πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα στη φυσική στάση και τη φαινομενολογική στάση. Η *φυσική στάση* είναι η στάση που έχουμε όταν βρισκόμαστε αναμειγνυμένοι στην πραγματική μας στάση την προσανατολισμένη προς τον κόσμο, όταν αποβλέπουμε πράγματα, καταστάσεις, γεγονότα και όποιο άλλο είδος αντικειμένων. Η φυσική στάση είναι, μπορούμε να πούμε, η στάση εκείνη που είναι εκείνη στην οποία βρισκόμαστε πραγματικά. Δεν εισαγάγουμε σε αυτήν ερχόμενοι από κάτι πιο βασικό. Η *φαινομενολογική στάση*, από την άλλη, είναι η στάση που έχουμε όταν αναστοχάζομαστε επί της φυσικής στάσης και επί όλων των αποβλεπτικότητων που διαδραματίζονται σε αυτήν. Είναι στο εσωτερικό της φαινομενολογικής στάσης που διεξάγουμε φιλοσοφικές αναλύσεις. Η φαινομενολογική στάση καλείται ενίοτε και *υπερβατολογική στάση*. Ας εξετάσουμε αμφότερες τις στάσεις ή ενστάσεις, τη φυσική και τη φαινομενολογική. Μπορούμε να κατανοήσουμε την καθενιά με το να την αντιθέσουμε στην άλλη.

4.1 Η Φυσική Στάση

Στην καθημερινή μας ζωή, απασχολούμαστε άμεσα με τα ποικίλα πράγματα μέσα στον κόσμο. Καθώς καθόμαστε και συνομιλούμε με τους άλλους στο δείπνο, καθώς περπατούμε στη δουλειά, ή καθώς συμπληρώνουμε μια αίτηση για διαβατήριο ή δέχεται οδηγίες, μας παρουσιάζονται υλικά αντικείμενα, τα οποία

και ταυτοποιούμε μέσω των πλέυρων, των ώμων και των οκτώσεων μέσω των οποίων διδονται, μιλάμε για αυτά και τα διεθετούμε, αντιδρούμε με τρώο συναισθηματικό στα πράγματα που είναι ελκυστικά ή απωθητικά, βρισκόμαστε συσχετισμένα πράγματα είναι ενγώνια στη θέα ή στο άκουσμα και άλλα θυσάρεστα ή ενοχλητικά και ούτω καθέξής. Οραζόμενα πράγματα είναι παρόντα για εμάς και άλλα απόντα, καταγόμε οραζόμενες απουσίες και φέρονται άλλα πράγματα στην παρουσία, αλλά επίσης αφηγήσαμε άλλα πράγματα να εξέλθουν από την παρουσία και να οδηγηθούν στην απουσία. Ταυτοποιούμε και αναγνωρίζουμε το ένα πράγμα μετά το άλλο: τις καρτέλας και τις ειδήσεις στο δωμάτιο, τα πουλιά που κελαιθούν έξω, το αυτοκίνητο που κερταίνεται το δρόμο, τον αέρα που σφυρίζει μέσα από τα δέντρα. Πιερατέγω, επικροδότερα τρώς αυτά τα υλικά πράγματα, ο κόσμος εμπειρζέχει επίσης μαθηματικές οντότητες όπως τα τρώγωνα και τα τετραγώνια, τα κλάιστά και τα ανοικτά ούνηλα, οι οηητοί και οι άρηητοι αριθμοί. Τέτοια μαθηματικά πράγματα απαιτούν ένα ιδιαίτερο είδος αποβλεμμακότητος, αλλά αυτό δεν τα εμπόδίζει να παροουαζών τον εαυτούς τους ως κάτι που εμπράζει στον κόσμο, έστω και αν υπάδχουν με τρώο διαφορετικό από ό,τι τα δέντρα και τα φορητά. Υπάδχουν επίσης πο- λυτικά συντάγματα, νόμοι, συμβόλια, διεθνείς συμφωνίες, εκλογές, πρζέξεις γενναιοδωρζός και θέρρους, έσως και πρζέξεις μακροφωγός και δελιάς. Όλα αυτά τα πράγματα παροούν να ταυτοποιηθούν μέσω στον κόσμο στον οποίο ζούμε: όλα αυτά τα πράγματα στην ταυότητά τους συστροζούν στις αποβλήεις μας.

Εμπράζον, ο κόσμος μας δεν εμπειρζέχει μόνο τα πράγματα που διδονται στην εμπειρία με τρώο άμεσο. Αποβλέσκουμε, επίσης, με τρώο κενό, πολλά πράγματα που τα θεωρούμε πρζαγματικά, αν και δεν μας έχουν ποτέ δοθεί εμπει- ρικά. Δεν έχω ποτέ ποτέ στην Κίνα αλλά, από κωιού εις κωιού, αποβλέπω την Κίνα, τα βουά και τα ποτάμια της, την εξοτερή και την εσωτερή της πολιτική, την οικονομική της κατάσταση. Το ίδιο ισχύει για τη Βραζιλία, την Ανταρκτική και τη Γροβλανδία. Εάν έμαζε να επικεφεθώ την Ανταρκτική, θα μπορούσα να πηρζώσω πολλές από τις κενές αποβλήεις μου, οραζόμενες με τρώο που θα μου δημιουργούσε έκρηξη και άλλες όχη. Ο κόσμος στον οποίο ζούμε εκπριένεται πέρα από την άμεση εμπειρία μας και πέρα από τη δυ- νατή εμπειρία μας: βλέσκουμε, για πρζαδένεια, μια περιοχή του ουρανού στην οποία δεν θα μπορούσαμε ποτέ να πρζάσκουμε κινήτας το σώμα μας. Έσως φθάζουμε στο φεγγάρι και σε οραζόμενους από τους πλανήτες, αλλά είναι αδύ- νατο να φθάζουμε σε πιο απομακρυσμένα σημεία του σύμπαντος. Μπορούμε να μάθουμε αόκρητα πράγματα για αυτά τα μέρη, αλλά το μεγαλύτερο μέρος αυτής της γνώσης θα παρομείνει αντικείμενο/απόχος κενών αποβλήεις που πρζαζήωσαν ή κατ'απόρηση αντιλήψωσαν.

Υπάδχουν λοιπόν πολλά πράγματα στον κόσμο που διδονται κάθε τρώο με

διαφορετικούς τρώπους παροουαζής. Υπάδχει επίσης ο ίδιος ο κόσμος που διδεται, με τη σειρά του, με διαφορετικό τρώπο. Ο κόσμος δεν αποτελεί ένα ευγύ τρώμα, ούτε αποτελεί το άβροισμα των πρζαγμάτων που έχουν δοθεί ή παροούν να δοθούν στην εμπειρία. Ο κόσμος δεν είναι κάτι που να σφάλα που πάζει μέσα στο σύμπαν, ούτε ένα ούνηλο κωιολιμενων αντικειμένων. Ο κόσμος μοιάζει πρζαοσάτεγο με πλάσιο, με διεπείηση, με βήθος πρζέλου ή με έναν ορζέοντα για όλα τα πράγματα που υπάδχουν, που παροούν να γίνων αντικείμενο απόβλεψής και να δοθούν σε εμάς: ο κόσμος δεν είναι ένα ακόμα πράγμα ανθρωπονοιστικό τρώο τα πράγματα. Είναι το όλον για όλα τα πράγματα, όχι το άβροισμά τους, και διδεται σε εμάς ως ένα ιδιαίτερο είδος ταυότητος. Ο κόσμος δεν θα μπορούσε να μας δοθεί ως ένα πράγμα ανάμεσα σε πολλά, ούτε ως ενακό πράγμα: διδεται μόνο ως κάτι που εμπειρζέχει όλα τα πράγματα. Πιεραζάβεται το καθέρι αλλά όχι με τον τρώο που το κάρει κάθε άλλο πρζαζέ- χον μέσω στον κόσμο. Ο όρος 'κόσμος' αποτελεί *singulare tantum*: θα μπορούσε να υπάδχει μόνο ένας. Έσως υπάδχουν πολλοί υνάλλεις, έσως υπάδχουν πο- λοί πλάνητες/κόκεις για όντα με συνείδηση (αν και υπάδχει μόνο ένας τρώτος πλάνητης για εμάς), αλλά υπάδχει μόνο ένας κόσμος. 'Ο κόσμος' δεν αποτελεί μια έννοια της αστρονομίας: είναι μια έννοια σχετική με την άμεση εμπειρία μας. Ο κόσμος αποτελεί την έοχηση διεπείηση για εμάς του ίδιου και για όλα τα πράγματα που μας διδονται εμπειρικά. Ο κόσμος είναι το συγκεκωμένο και ανεργείο όλον της εμπειρίας.

Ένα άλλο σημαντικό ενακό στοιχείο στην αυθάρητη εμπειρία μας είναι ο εαυτός, το εγώ. Εάν ο κόσμος είναι το ευγότερο όλον και το πιο πρζαγματικό πλάσιο, το εγώ αποτελεί το κέντρο γύρω από το οποίο διεθεβεται αυτό το ευγότερο όλον και όλα τα πράγματα μέσα του. Παρζαδόςως, το εγώ αποτελεί ένα πράγμα μέσα στον κόσμο, αλλά είναι ένα πράγμα που δεν μοιάζει με κανένα άλλο: είναι ένα πράγμα μέσα στον κόσμο που έχει τον κόσμο με τρώο γνωστοκό, το πράγμα εκείνο στο οποίο εμπραζέεται ο κόσμος ως όλον μαζί με όλα τα πράγματα μέσα του. Το εγώ είναι η δοτική της εμπράτης. Είναι η οντότητα στην οποία παροούν να δοθούν ο κόσμος και όλα τα πράγματα μέσα του, η όχη που παροεί να πρζαδάβει τον κόσμο γνωστοκά. Φυσικά, υπάδχουν πολλά άλλα εγώ, πολλά εαυτού, αλλά μετρήζ τους υπάδχει ένας που ισταται ως πρζονομοούχο κέντρο, συγκεκωμένο εγώ ο ίδιος (δηλαδή, εσύ, που διαβήεις αυτές τις λέξεις και τις συλλαοζέσαι για σένυ). Αυτό τα πρζαδέρια δεδομένα για τον εαυτό ή το εγώ δεν αποτελείται αλλά και μόνο τεγνάοματα της γλώσσας, ούτε ιδιαίτεροδότητες του πρζέου και του δεύτερου ενικού πρζοοάκου: ανήκουν στο είδος εκείνο που είναι που ιδιάζει σε ένα άλλογο πλάσιο, σε ένα πλάσιο που παροεί να σκεφεθεί, που παροεί να πει 'εγώ', που παροεί να έχει τον κόσμο ενώ ταυτόχρονα αποτελεί μέρος του κόσμου. Η άλλογη ψυχή, όπως λέει ο Αριστοτέλης, είναι τρώστον τινά όλα τα πράγματα. Ο κόσμος ως όλον και το εγώ ως το κέντρο αποτελείών

τα δύο ενικά στοιχεία ανέμεσα στα οποία μπορούν να ταξιθετηθούν όλα τα πράγματα. Ο κόσμος και το εγώ συστοχούν αμοιβαία, με τούτο διαφορετικό από εκείνο σήμαμα με τον οποίο μια αποβλεπτικότητα υποταγεί προς το αντικείμενο το οποίο αποβλέπει. Ο κόσμος και το εγώ παρ'ότι είναι έτοιχα διεκδικώ, ελλειπτικά πλαίσια για το καθέτι.

Όλα αυτά τα δομικά στοιχεία ανήκουν στη φυσική στάση, στην οποία βρισκουμε τους εαυτούς μας εξαρχής και τώρα. Υπάρχει ένα ακόμα πράγμα στη φυσική στάση που θα πρέπει να εξετάσουμε πρώτου μετροβούμε στη σύλληψη της φαινομενολογικής στάσης. Θα πρέπει να εξετάσουμε το είδος της μετρίθης που διατεχνά τη φυσική στάση.

Ο πρώτος με τον οποίο αποδεχόμαστε τα πράγματα μέσα στον κόσμο, και τον ίδιο τον κόσμο, είναι ένας τρώτος πώσης. Καθώς έχουμε την εμπειρία άλλων ανθρώπων, δέντρων, κτηρίων, γάτων, βράχων, του ήλιου και των αστέρων, έχουμε την εμπειρία τους ως κάτι που είναι εκεί, ως κάτι αληθινό, πραγματικά. Ο βασικός χαρακτηρισμός της αποδοχής του κόσμου και των πραγμάτων μέσα στον κόσμο, είναι εκείνος της πίστης ή, για να χρησιμοποιήσουμε τον ελληνικό όρο, της *πίστεως*. Η πίστη μας συσταχεί προς το είναι των πραγμάτων, τα οποία κεντρικά και ως επί το πλείστον γίνονται αποδεκτά τέτοια που είναι. Όσο περνά ο χρόνος και γεννάμε και γνωμάστε πιο έξυπνοι, εισάγουμε διαφοροποιήσεις σε αυτή την πίστη: αφού πρώτα ανακαλύψουμε ότι σφαλμάμε σε ορισμένες περιπτώσεις, εισάγουμε βαθμιαία τις διαστάσεις της ψευδοπίστεως, του λάθους, της απογοήτευσης, ή της 'αρκής' φαινομενικότητας. Βαθμιαία φθάνουμε στο σημείο να γνωρίζουμε ότι τα πράγματα δεν είναι πάντα όπως φαίνονται: έχουμε τότε στο προσκήνιο το παλιό μετάξι του είναι και του φανερόθαι, αλλά αυτή η διάκριση αποτελεί μόνο ως επιμέρους ερευνώδιο της εμπειρίας και η ενδείξη της αποτελεί πολύ οξεία αντίληψη. Τίως φανερωθεί ότι αυτή η 'γνώση' είναι μόνο ένα παιχνίδι, ή ότι τα λόγια αυτού του ανθρώπου ήταν πλανερά, ή ότι αυτός ο 'άνθρωπος' ήταν μόνο μια σκιά, ή ότι το 'γνώσι' που μας φάνηκε ότι είδαμε ήταν στην πραγματικότητα πάθος. Τέτοια κατά περίπτωση λάθη, ωστόσο, δεν αποτρέπουν αυτά για να γίνουμε καθησώπου σχετικά με καθέτι που δίδεται στην εμπειρία μας και καθέτι που λέγεται. Η αρχική συνθήκη παρμύεται μια συνθήκη πίστης. Σωστός, αυτή η πίστη, ως θεμελιώδης, αντισταθίζεται τώρα προς ένα ολοκληρωτό παιχνίδι πιθανών ενδοσκοπικών περιπτώσεων: καχυποψία, αμφιβολία, απογοήψη, πιθανότητα, δυνατότητα, άγνοια, ανακωχή, όλες τις πιθανές διαφοροποιήσεις της θέσης τις οποίες μπορεί να αναλάβει η αποβλεπτικότητα μας.

Εξέχουσα ανέμεσα σε όλες τις θέσεις που έχουμε είναι η πίστη στον κόσμο ως όλον. Αυτή η πίστη, την οποία θα έπρεπε να αποκλείουμε όχι κατά όξεία αλλά *Ur-dieja* (πρώτο-δόξια) (εάν επιτρέπεται να συνδυάσουμε ένα γεγονόςικά με έναν ελληνικό όρο), όχι κατά και μόνο μια πίστη αλλά η βασική πίστη, υπό-

κατα όλων των επιμέρους πιστεύων μας. Η πίστη στον κόσμο δεν υπόκειται σε διορθώσεις και ανακωχή με τον τρόπο που ιδιάζει σε οποιαδήποτε επιμέρους πίστη. Εάν έχουμε ως συνειδητά όντα, η πίστη στον κόσμο είναι εκεί ως κάτι που υποβοηθάει κάθε εμπειρία περιποίηση που ίσως υποβερύει. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει ένα χρονικό σημείο κατά το οποίο μεταβήουμε ή αποκοτούμε την πίστη στον κόσμο, με τον τρόπο που επιτυγχάνουμε, για παράδειγμα, την πίστη στον ποταμό San Juan στη Νιούτα. Κάθε τέτοια επιμέρους πίστη προκίττει ανακόδουθα όταν έχουμε μια εμπειρία ή ακούμε κάτι σχετικά με το υπό επίσημη πράγμα, όταν φθάνουμε στο σημείο να αναγνωρίζουμε την ταυτότητα του στην πολότητα μέσα από την οποία δίδεται, είτε εν παρουσία είτε εν απουσία του. Αλλά δεν υπάρχει χρονικό σημείο εκμάθησης ή απόκτησης της πίστης μας στον κόσμο. Πώς θα ήταν η κατάστασή μας πριν από αυτή την πράξη; Θα έπρεπε να βρισκόμαστε στο εσωτερικό ενός βουβού σολιτισμού, όταν μέσα σε μια κήπουλα, θα είχαμε μια ψιλή συνειδητότητα που δεν θα είχε συνειδητή κανενός πράγματος. Μια τέτοια κατάσταση είναι αδύνατον να συληφθείτε θα απαιτούσε ότι το εγώ σκέφτεται τον εαυτό του ταυτόχρονα ως κέντρο των πραγμάτων και ως το σύνολο των πραγμάτων, ως κέντρο ενός τριγώνου κωδής κωδής. Και εάν ακόμα ήμασταν πρόθυμοι να δεχθούμε τη δυνατότητα ενός τέτοιου εγώ, ποιο πράγμα στη γη (ή και έξω από τη γη) θα μπορούσε να μας οείσει έξω από αυτή την κατάσταση; Πώς θα μπορούσε να προκύψει εν γένει κάτι 'το έξωτεχνικό', εάν δεν ενυπήχε εκεί ήδη από την αρχή;

Δεν μπορούμε να εκανήσουμε από το εσωτερικό της εγκοκεντρικής δυναμείας: η πίστη μας στον κόσμο είναι εκεί ήδη από την αρχή, ήδη πριν γεννηθούμε, όσο κι αν πείμε προς τα πίσω. Ακόμα και η πιο στοιχειώδης αίσθηση του εαυτού δεν θα μπορούσε να ανακλήσει, παρά μόνο στη βάση της πίστης στον κόσμο. Περιπολιός, ακόμα κι αν ανακαλύψουμε ότι κάναμε λάθος σχετικά με πολλά πράγματα, η πίστη μας στον κόσμο παρμύεται έθικη και ο κόσμος συνεχίζει να είναι εκεί, αδιάφορο πόσο τραχύς και κουειλοιστημένος, εκτός κι αν αποδέσσουμε εντελώς την αίσθηση του εαυτού μας και πέσουμε σε ένα είδος αυτιστικής απομόνωσης. Αλλά ακόμα και τότε, θα παρμύεμε οξύνοια κάποια αίσθηση για τι υπάρχει εκεί έξω, εάν υπάρξουν η ελάχιστη συνειδητότητα. Το όλο που πρέπει να ενυπήχει στον αυτιστικό υποκοτα επιείδη η πίστη στον κόσμο είναι ακόμα επί το έτοιμα: εάν δεν ήταν, δεν θα μπορούσε να υπάρχει η ελάχιστη συνειδητότητα και καμιά αίσθηση του εαυτού.

Καθώς έχουμε στην παραδόξη συνθήκη τοί ότι, ταυτόχρονα, έχουμε τον κόσμο και, όμως, αποπειλούμε μέρος του κόσμου, ξέχουμε ότι όταν πεθάνουμε ο κόσμος θα συνεχίσει να υπάρχει (καθώς αποπειλούμε μόνο ένα μέρος του κόσμου), αλλά, υπό μια άλλη έννοια, ο κόσμος που υπάρχει για μένα, πώς από όλα τα πράγματα που γνωρίζω, θα εξεδαμείθαι όταν δεν θα αποπειλώ πλέον μέρος του. Αυτή η εξεδαμείθαι αποτελεί τημμία της ανώλειας που υποφείουμε όταν

παθαίνει ένας κορυφός φίδας: αυτό που συμβαίνει δεν είναι απλά και μόνο ότι ο φίδας πούει να είναι εκεί, αλλά ο τρώτος με τον οποίο υπήρξε για εκείνον ο κόμος έχει χαθεί και για εμάς. Ο κόμος έχει απολέσει ένα τρώτο με τον οποίο διώσταν, ένα τρώτο με τον οποίο είχε οικοδομηθεί κατά τη διάρκεια μιας ζωής.

Αμφότερα, ο κόμος και το γλώ, υποβάλλουν την ιδέα του δίου. Τα παρόδοξα της θεωρίας των συνόλων, το πρόβλημα του κατά πόσον το έργο του συνολοειτεργαλείου τον εαυτό του ή όχι, είναι λιγότερο δύσκολα από τα προβλήματα της λογικής που συνέχει τον κόμο και τον εαυτό: πώς ο κόμος και ο εαυτός, το καθένα ως δίον, εμπλεκόμενοι ή αποκλείοντο το ένα το άλλο, και πώς οι διάπτές τους σχετίζονται με το άθροισμα των περιγμάτων που υπάρχουν; Ταυώς τα παρόδοξα της θεωρίας των συνόλων να αποτελούν μόνο τυπικά διατυπωμένες εκδοχές των προβλημάτων σχετικά με το πώς ο κόμος περιλαμβάνει το καθετί, συμπεριλαμβανομένου του εαυτού, και το πώς ο εαυτός μπορεί να αποβλήσει το καθετί, συμπεριλαμβανομένου του κόμου και, επίσης, του εαυτού του.

Ζητηματομετικά, λοιπόν, στην ευδόμητη φυσική στάση, κατασκευάζουμε πώς όλα τα είδη περιγμάτων, αλλά και πώς τον κόμο ως ορίζοντα ή πλαίσιο για όλα τα γράμματα που μπορούν να δοθούν, και, οπωσδήποτε πώς τον κόμο είναι ο εαυτός ή το γλώ, ο φορέας της φυσικής στάσης: αυτός στον οποίο δίδονται ο κόμος και τα γράμματα, και ο οποίος είναι, από την πλευρά του, μέγρος του κόμου και του τρώτου αποβλεπτικός κάτοχος του κόμου.

4.2 Η Φαινομενολογική Στάση

Ο αναγνώστης θα πρέπει να έχει επισημάνει ότι καθετί που έχει εταωθεί σχετικά με τη φυσική στάση δεν θα μπορούσε να έχει διατυπωθεί από το εσωτερικό της φυσικής στάσης. Πρόγραμμα που σημαίνει ότι, δίχως να έχουμε στήσει την προσχή μας σε αυτό, εξετάζουμε αυτά τα θέματα καθ' όλη την παραστάση συζήτηση από το εσωτερικό της φαινομενολογικής στάσης: έτσι πηγάσαμε στις τελευταίες σελίδες και μάλιστα, στην παράτη, καθ' όλη τη διάρκεια του βιβλίου, με εξαίρεση την εισαγωγή, η οποία έγραψε να γράψει από το εσωτερικό της φυσικής στάσης. Όταν εξετάζουμε την αποβλεπτικότητα στο Κεφάλαιο I, και την αντίληψη ενός κύβου στο Κεφάλαιο 2, εξετάζουμε αυτά τα θέματα από την φαινομενολογική οπτική γωνία.

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές οπτικές γωνίες ακόμα και στο εσωτερικό της φυσικής στάσης. Υπάρχει η οπτική γωνία της καθημερινής ζωής, η οπτική γωνία του μαθηματικού, αυτή του ειδικευμένου ματρού, του φυσικού, του πολιτικού και ούτω καθέξής, και υπάρχουν επίσης αρκετά επιμέρους είδη αναστοχαστικών στάσεων, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Αλλά η φαινομενολογική

στάση δεν μοιάζει με καμιά από αυτές τις οπτικές γωνίες. Είναι πιο γιγαντική και πιο περιεκτική. Όλες οι άλλες μετακινήσεις ως πώς την οπτική γωνία και την στάση συνεχίζουν να εμπονυχίζουν στην υποκειμένη πίστη στον κόμο, η οποία παραμένει πάντα εν λόγω, και όλες οι μετακινήσεις αυτο-προδοιοδιδάσκονται ως κινήσεις από τη μια οπτική γωνία στην άλλη, ανάμεσα στις προδοιοδιδάσκονται ανωκτές για εμάς. Η μετακίνηση στη φαινομενολογική στάση, ωστόσο, είναι μια κίνηση του είου ή τρώτου, η οποία μας επιβάλλει την ολοκληρωτική διάλυση από τη φυσική στάση, και η οποία εστιάζει, αναστοχαστικά, επί κάθε πρόγματος ενός της φυσικής στάσης, συμπεριλαμβανομένης της πίστης στον κόμο. Εισοχόμενος στη φαινομενολογική στάση, ωστόσο πώς τα πάντα με ένα μοναδικό τρώτο. Το να εισοχόμενος στη φαινομενολογική στάση δεν σημαίνει να γίνεις ειδικός στη μία ή την άλλη μορφή γνώσης, αλλά το να γίνεις φιλόσοφος. Από τη φαινομενολογική οπτική γωνία, κοιτάζουμε όλες τις επιμέρους αποβλεπτικές και τις περιγράφουμε αναλυτικά, όπως και τα στοιχεία τους, όπως επίσης και την πίστη στον κόμο, που έχει ως υπότοχό της τον κόμο.

Εάν πρόκειται να δώσουμε μια περιγραφική ανάλυση της καθεμίας και όλων των αποβλεπτικότητας στη φυσική στάση, δεν μπορούμε να συμπερίχουμε σε καμιά από αυτές. Θα πρέπει να λάβουμε μια απόσταση από αυτές, να τις αναστοχαστούμε και να τις καταστήσουμε θεματικές. Αυτό σημαίνει ότι ενόσω βρομώμαστε στη φαινομενολογική στάση, αναστάζουμε όλες τις αποβλεπτικές από εξετάζουμε. Τις ουδεθεροποιούμε. Αυτή η άλλη η εστίαση δεν σημαίνει όμως, πρόγραμμα που πρέπει να σημειωθεί με τη μεγαλύτερη δυνατή έμφραση, ότι αγχίζουμε να αμφιβάλουμε για αυτές τις αποβλεπτικές και τα αντικείμενά τους: δεν τις μετατρέπουμε, ούτως ειπείν, από δόξικές βελαιότητες σε αμφιβόλια. Δεν μετατρέπουμε τις αποβλεπτικές μας, τις διατηρούμε τέτοιες που είναι, αλλά τις εξετάζουμε ως θεατοί. Τι στιγμή που τις εξετάζουμε ως θεατοί, δεν τις εμπιστούμε. Ωστόσο, δεν θα μπορούσαμε να τις εξετάζουμε ως θεατοί ως πώς αυτό που είναι, εάν μετατρέπαμε την τροπικότητά τους: εάν η εισοχόση στη φιλοσοφική αναστοχάση σημαίνει ότι μετατρέπουμε την προσήθηση σε αμφιβόλια, ή την βελαιότητα σε καχυποψία, τότε δεν θα μπορούσαμε να εξετάζουμε ως θεατοί την προσήθηση και την βελαιότητα. Οι μετακινήσεις από τη μια τροπικότητα στην άλλη είναι κάτι που λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό της φυσικής στάσης. Και αυτές οι μετακινήσεις έχουν κάποιο λόγο. Θα πρέπει να έχουμε λόγους για να μετακινηθούμε από την προσήθηση στην αμφιβόλια, από τη βελαιότητα στην καχυποψία: δίχως τέτοιους λόγους, η μετακίνηση της τροπικότητας θα ήταν παράλογη και αυθαίρετη.

Όταν εισοχόμενος στη φαινομενολογική στάση, γνωρίζουμε κάτι σαν αναστοχαστικό ή αναστοχαστικές της οπτικής ή κάτι σαν θεατές ενός οπίου. Εξετάζουμε ως θεατοί τον τρώτο υπό τον οποίο εμπλεκώμαστε στον κόμο και στα

πρόγνωση μέσα στον κόσμο, και εξετάζουμε επίσης τον κόσμο ως προς την εμπλοκή των ανθρώπων. Δεν αποτρέφουμε πλέον κατά και μόνο συμμετέχοντες στον κόσμο: εξετάζουμε ως θεώσοι τι σημαίνει να συμμετέχεις στον κόσμο και στις εμφανίσεις μέσα στον κόσμο. Αλλά οι αποβλεπτικότητες τις οποίες εξετάζουμε ως θεώσοι-περιορίσεις, αμφιβολίες, καθυποψίες, βεβαιότητες και ανυπόλητες, τις οποίες εξετάζουμε και περιγράφουμε—συνεχίζουν να αποτελούν διπές μας αποβλέψεις. Δεν τις έχουμε απολέσει: κατά και μόνο τις εξετάζουμε ως θεώσοι. Παρομοίως επικριβώς τέτοιες που ήταν, και τα αντικείμενά τους παρομοίως επικριβώς τέτοια που ήταν, με τις ίδιες συστοιχίες ανάμεσα στις αποβλέψεις και τα αντικείμενά τους να είναι σε ισχύ. Κατά ένα περιεχόμενο τρόπο, τις αναστρέλλουμε τέτοιες που ήταν, τις "προσέχουμε". Και εμείς που γινόμεστε φιλοσοφικά ενώ, είμαστε οι ίδιοι εσείς που εμπλεκόμεστε τις φυσικές αποβλεπτικότητες. Αναδύεται εδώ ένα είδος σχέσης που εσείς, στην οποία ο ίδιος εσείς που γούσε στη φυσική στάση αρχίζει να ζει ηρώ από φαινομενολογική στάση και αρχίζει να γίνεται ο φορέας της φιλοσοφικής ζωής. Όλα τα ανθρώπινα όντα, όλοι οι εσείς, κίνωνται από το είδος αναστοχαστικής φιλοσοφικής ανάληψης από καιρού εις καιρόν, αλλά όταν οι άνθρωποι εισέρχονται σε αυτό το είδος ανάληψης είναι, συνήθως, πολύ παρεδρευμένοι για το τι ακριβώς κίνωνται. Νομίζουν ότι έχουν ένα γρήγορο βλέμμα σε ορισμένο είδος γενικής αλήθειας, σε ορισμένο είδος νόμου της φύσης. Ίσως να εκλαμβάνουν την εισχώρηση στη φιλοσοφία ως μια εμπειρία οδύνης εντός της φυσικής στάσης: δεν βλέπουν πώς διαφεύγει είναι. Το ζητούμενο είναι να βοηθηθούν στο να καταστούν ηρωτά και σαφή την μετατόπιση προς τη φιλοσοφία, με μια πληγότερη εκτίμηση της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στη φυσική και τη φαινομενολογική στάση. Κάνουμε μια οριστική διάκριση, εκεί όπου οι περιεσπότεροι άνθρωποι περιγράφονται σαφώς μακρο-πλά κατά μήκος των ορίων.

Η στροφή στη φαινομενολογική στάση κολείται φαινομενολογική ανωνυμία, όρος που σημαίνει την "απομάκρυνση" από τους φυσικούς στόχους των ενδο-φερόντων μας, την "αποδοχολόγηση" σε αυτό που φαίνεται να είναι μια πιο περιουσιολογική οπτική γωνία, μια οπτική γωνία που έχει κατά και μόνο ως στόχο τις τις ίδιες τις αποβλεπτικότητες. Η ανωνυμία, από τη λατινική *quid re-dicere*, είναι μια αποδοχολόγηση, μια ανωνυμία, μια ανάληψη. Όταν εισαγάγεστε σε αυτή τη νέα οπτική γωνία, αναστρέλλουμε τις αποβλεπτικότητες που τώρα εξετάζουμε ως θεώσοι. Αυτή η ανωνυμία, αυτή η ουδετεροποίηση των δοξικών αποβλεπτικών, κολείται επίσης εποχή. Ένας όρος που έχει ληφθεί από τον αρχαίο ελληνικό σκεπτικισμό, όπου δηλώνει την εναγεία που οι Σκεπτικοί έλεγαν ότι θα πρέπει να έχουμε έναντα των κρίσεων μας για τα πρόγματα: έλεγαν ότι

[Σελή] Ελληνικά στο κείμενο.

θα πρέπει να απέχουμε από τις κρίσεις έως ότου να υπάρξει σαφής ενάγεια. Αν και η φαινομενολογία λαμβάνει αυτό τον όρο από τον αρχαίο σκεπτικισμό, η υπερόχη που ενυπάρχει στον όρο των Σκεπτικών δεν έχει διατηρηθεί. Η εποχή συνιστά στη φαινομενολογία την ουδετεροποίηση των φυσικών αποβλέψεων, ουδετεροποίηση που πρέπει να λαμβάνει χώρα όταν εξετάζουμε αυτές τις αποβλέψεις ως θεώσοι.

Τελικά, για να ολοκληρώσουμε αυτή τη σύντομη επεξεργασία της ορολογίας, ως μιλήσουμε για τον όρο «θέσει εντός παρενθέσεων». Όταν εισαγάγεστε στη φαινομενολογική στάση, αναστρέλλουμε τις πίστεις μας και θέτουμε εντός παρενθέσεων (εντός αγκυλών) τον κόσμο και όλα τα πρόγματα μέσα στον κόσμο.² Όταν θέτουμε, με αυτό τον τρόπο, εντός παρενθέσεων τον κόσμο ή κάποιο συγκεκριμένο πρόγμα, δεν το μετατρέπουμε σε μια απλή φαινομενολογία, σε φρεναλίστη, σε μια απλή ιδέα ή σε όποιο άλλο είδος μιας απλής υποκειμενικής εντύπωσης. Το εξετάζουμε, μάλλον, ακριβώς όπως το αποβλέπει μια αποβλεπτικότητα στη φυσική στάση. Το εξετάζουμε ως οτιδήποτε εκείνη κάθε φορά της αποβλεπτικότητας που το έχει ως αντικείμενο/στόχο της. Εάν πρόκειται για ένα αντικείμενο της ανυπόλητης, το εξετάζουμε ως ανυπόλητο. Εάν πρόκειται για ένα αντικείμενο της ανάληψης, το εξετάζουμε ως αναληπτό. Εάν πρόκειται για μια μαθηματική οντότητα, τη θεωρούμε ως οτιδήποτε μας μαθηματικής αλήθειας. Εάν πρόκειται για ένα ανθρώπινο αντικείμενο, ή για ένα εκδηλωμένο αντικείμενο, το θεωρούμε ολιστοφώς ως το αντικείμενο μιας αποβλεπτικότητας που αποβλέπει κάτι απλώς δυνατό ή μιας αποβλεπτικότητας που αποβλέπει κάτι το εκδηλωμένο. Η θέση εντός παρενθέσεων διατηρεί επικριβώς την τροπικότητα και τον τρόπο εμφάνισης που είχε το αντικείμενο για το υποκείμενο στη φυσική στάση.

Συνεπώς, όταν εισαγάγεστε στη φαινομενολογική ανατομία, δεν περιγράφουμε την κατάσταση μας κατά και μόνο στην υποκειμενική πλευρά της συνειδήσης: δεν εστιάζουμε μόνο στις αποβλεπτικότητες. Εστιάζουμε επίσης στα αντικείμενα που μας δίδονται, αλλά εστιάζουμε σε αυτά τέτοια που μας εμφανίζονται στη φυσική στάση. Στη φυσική στάση σκοπεύουμε καταυθύνοντας το αντικείμενο: πληγάνουμε άμεσα στο ίδιο το αντικείμενο μέσω των φαινομένων του. Στη φιλοσοφική ανατομική στάση, καταστούμε θεμελιώδη αντικείμενο τις εμφανίσεις. Κοιτάζουμε προς αυτό που κληρονομικά λειτουργεί ως εκείνο μέσω του οποίου κολίζουμε τα πρόγματα. Εστιάζουμε, για παράδειγμα, στις πλευρές, τις διευς και τις οκτώσεις μέσω των οποίων παρουσιάζεται ο ίδιος ο κόσμος στην ταυτότητα του. Εστιάζουμε στο πλάσμα των εμφανίσεων μέσω των οποίων δίδεται

² [Σελή] Ο συγκεκριμένος ενδιάμεσος εδώ τους όρους "θέσει σε αγκυλές" και "θέσει εντός παρενθέσεων". Εμφανίζουμε στον δέντρο, που είναι η συνήθης απόδοση του γερμανικού *Einklammerung*.

σε εμάς το αντικείμενο. Όταν πηδάουμε με αυτό τον τρόπο, δεν μετατρέπουμε αυτόσο την ταυτότητα του αντικείμενου σε μία από τις 'αυτές' εμφανίσεις του. Όπως αντίθετος, είμαστε σε καλύτερη θέση να διακρίνουμε το αντικείμενο από τις εμφανίσεις του, είμαστε σε καλύτερη θέση να διατηρήσουμε την πραγματικότητα του ίδιου του πράγματος. Είμαστε συνεπώς σε καλύτερη θέση για να παραδόξουμε μια προσεγγική περιγραφή της φύσης 'του κόσμου'. Εάν θα ήθελαν να μιλήσουμε για τον κόσμο βιολογούμενο στη φυσική σκόνη, θα τρέψαν να τα ελαδίσουμε ως μια παλιά αντίληψη ή ως το άβυσσος των οντοτήτων. Μόνο από τη φαινομενολογική προσεγγική μπορούμε να βρούμε την ορθή ορολογία για να μιλήσουμε για τον κόσμο ως το πλάσιο της εμφάνισης των πραγμάτων.

Για να χρησιμοποιήσουμε μια μάλλον χονδρική χρωματική μεταφορά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι όταν εισαγάγουμε στη φαινομενολογική σκόνη, συρόμαστε έξω από τη φυσική σκόνη, υψωνόμαστε πάνω από αυτήν, την θεωρητικοποιούμε και διακρίνουμε και περιγράφουμε καλύτερα το υποκείμενικό και το αντικείμενικό σύστημα που την συνθέτουν. Από την ασηράνη φιλοσοφικής μας θέση, περιγράφουμε τις ποικίλες αποβλατωτικές και τα ποικίλα αντικείμενά τους, όπως επίσης τον εαυτό και τον κόσμο. Διακρίνουμε ανάμεσα σε ένα πράγμα και τις εμφανίσεις του, μια διάκριση που έχει κληθεί από τον Heidegger «οντολογική διαφορά», τη διαφορά ανάμεσα σε ένα πράγμα και τον τρόπο παρουσίας (ή απουσίας) του πράγματος. Αυτή η διάκριση μπορεί να επιτευχθεί προσεγγιστικά μόνο από την φαινομενολογική προσεγγική. Εάν επιχειρήσουμε να κινήσουμε τη διάκριση μεταξύ του πράγματος και της εμφάνισης του από το εσωτερικό της φυσικής σκόνης, είτε θα έχουμε την τάση να μετατρέψουμε τις εμφανίσεις σε υποστάσεις (δίδια, από αυτή την οπτική γωνία, τέλουμε να ελαδίσουμε το καθενί στο οποίο εστιάζουμε ως ένα υποστασιοποιημένο πράγμα) είτε θα έχουμε την τάση να αναγάγουμε το πράγμα από μόνον στις εμφανίσεις του, να το αναγάγουμε στο να είναι το άβυσσος των εμφανίσεων του. Το πιο πιθανό είναι είτε να θέσουμε τις εμφανίσεις ως εμπόδια ανάμεσα σε μας και τα πράγματα είτε να μετατρέψουμε τα πράγματα σε αυτές ιδέες. Δεν θα συλλάβουμε ορθά τη φαινομενολογική σκόνη ούτε θα κατανοήσουμε προσεγγιστικά τη φυσική σκόνη.

4.3 Υπάρχουν Επιχειρήματα που Μπορούν να μας Οδηγήσουν στη Φαινομενολογική Στάση;

Τάδερα που έχουμε κάποια αίσθηση της διαφοράς ανάμεσα στη φυσική και τη φαινομενολογική σκόνη, μπορούμε να ερευνήσουμε το ερώτημα κατά πόσον υπάρχει κάποιος τρόπος να εξηγήσουμε και να δικαιολογήσουμε στους άλλους τη

μετάδοση από την πρώτη στη δεύτερη. Αυτό το ερώτημα κορυφώνεται με το παραπάνω ερώτημα κατά πόσον υπάρχει κάποιο είδος επιχειρήματος που μπορεί να πείσει κάποιον να γίνει φιλόσοφος ή να του αποδείξει ότι θα πρέπει να γίνει φιλόσοφος. Το ερώτημα δεν είναι κωμικό: εγώ κατά πόσον η φιλοσοφία μπορεί να παρουσιάσει τον εαυτό της, να εξηγήσει τι ακριβώς είναι, και να νομιμοποιήσει τον εαυτό της ενώπιον όσων δεν είναι φιλόσοφοι. Εγώ κατά πόσον η φιλοσοφία μπορεί να αυτο-δικαιολογηθεί στον εαυτό της, κατά πόσον μπορεί να διασαφηνήσει την καταγωγή της και, συνεπώς, να προσπαθήσει να είναι μια επιστημητική πρόκληση;

Το ζήτημα της ένταξης της φιλοσοφίας εγείρεται στη φαινομενολογία κάτω από τον γενικό τίτλο των ποικίλων *οδών προς την αναγωγή*. Υπάρχουν ποικίλοι 'οδοί' ή επιχειρήματα που μας βοηθούν να επιστήσουμε τη φαινομενολογική 'αναγωγή'. Όπως έχουμε δει, η φαινομενολογική αναγωγή είναι η κίνηση από τη φυσική στη φαινομενολογική σκόνη: συνιστά τον περιουσιακό της αποβλατωτικότητα μας από την εκτεταμένη φυσική σκόνη της (η οποία στοιχεί το καθέναν χωριστά και όλα ανεξαιρέτως τα πράγματα στον κόσμο) στην φαινομενικά πιο περιουσιακή φαινομενολογική σκόνη, η οποία στοιχεί την ίδια την αποβλατωτική μας ζωή, μαζί με τα σύσταρα αντικείμενά της και τον σύσταρα κόσμο της.

Πρέπει να είμαστε προσεκτικοί ώστε να μην καταστρέψουμε το έργο μας δυσκολότερο από ό,τι πράγματα είναι. Ίσως νιώθουμε τον πειρασμό να σκεφθούμε ότι η φυσική σκόνη είναι αμυγδός φυσική, αμυγδός μη φιλοσοφική. Χωρίς ίγος φιλοσοφίας μέσα της, και ότι η στροφή στη φαινομενολογία είναι μια κίνηση προς κάτι να εντέλως αφηλουρο στη φυσική σκόνη. Εάν έτσι είχαν τα πράγματα, θα ήταν σχεδόν αδύνατο για μας να μεταδώσουμε κάποια ιδέα για το τι είναι η φιλοσοφία σε όσους δεν θα είχαν ήδη εισαχθεί στη φιλοσοφία. Αλλά, στην πραγματικότητα, στο εσωτερικό της φυσικής σκόνης υφίστανται τρέπον, με τους ολόκληρους προ-καταβλατώνουμε τη φαινομενολογική σκόνη. Ενωπάρχουν στη φυσική σκόνη ψευδο-ιδέα που οδηγούν στη φιλοσοφία. Αντίθετα και μόνο ως άλλοτε όντα, έχουμε ήδη μια αίσθηση του ίδιου, μια αίσθηση του εαυτού και μια αίσθηση της αποβλατωτικότητας και των εμφανίσεων. Δυστυχώς, το πρόβλημα ονιότητας στο ότι προσπαθούμε να διακρίνουμε όλα αυτά τα πράγματα με κατηγορίες που ανήκουν στη φυσική σκόνη. Τα μεθολογικοποιούμε, τα ψυχολογικοποιούμε, τα φαινομενολογικοποιούμε, τα υποστασιοποιούμε: καταποούμε τον κόσμο πράγμα, οι εμφανίσεις γίνονται εμπόδια, ο εαυτός υποστασιοποιείται. Οι αποβλατωτικές ψυχολογικοποιούνται. Δεν συλλαμβάνουμε ορθά τους όρους και τις διακρίσεις. Οι οδοί προς την αναγωγή δεν επιτεύχονται να διακρίνουν μια απολύτως νέα διάσταση που ουδώς είχαμε συλλάβει εκ των προτέρων. Επιτεύχονται, μάλλον, να διασαφηνίσουν μια διάκριση που ήδη κατέχουμε, μια διάκριση μεταξύ της φυσικής και της φιλοσοφικής σκόνης, και να εξηγήσουν το